

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 03 ΙΟΥΝΙΟΥ 2022
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: 7 (ΕΠΤΑ)

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΕΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Θέμα Α

A1.

Ο Ρ. Αλβανός στο κείμενό του αναφέρεται στην αξία της ιστοριογνωσίας. Ειδικότερα, επισημαίνει ότι η ανθρωπότητα διαμορφώνεται σε επίπεδο γλώσσας, αντιλήψεων, αξιών, γνώσεων και κανόνων από τις προηγούμενες γενιές, χωρίς ωστόσο αυτό να αναιρεί και την προσωπική ευθύνη προς τις αντίστοιχες μελλοντικές. Μάλιστα, είναι σημαντική η γνώση του παρελθόντος, ώστε να κατανοούμε καλύτερα το παρόν, τον ίδιο μας τον εαυτό και τον πολιτισμό μας. Καταληκτικά, ο συγγραφέας τονίζει ότι η ιστορική επίγνωση είναι θεμελιώδης για την αποφυγή των λαθών των προγόνων και τη διαμόρφωση της μελλοντικής μας πορείας.

Θέμα Β

B1.

- α. Λάθος
- β. Λάθος
- γ. Σωστό
- δ. Σωστό
- ε. Σωστό

B2. α.

Ο τίτλος («Γιατί να μαθαίνουμε ιστορία;») ανταποκρίνεται στο περιεχόμενο του **Κειμένου 1**, καθώς μεταφέρει άμεσα το θέμα του κειμένου κι εκφράζει τον προβληματισμό του συγγραφέα σχετικά με τις αιτίες, για τις οποίες ο νέος είναι ανάγκη να αποκτά ιστορικές γνώσεις. Η θέση του αυτή αναδεικνύεται μέσα από την επιλογή συγκεκριμένων λεξικογραμματικών στοιχείων, που καθιστούν το ύφος του τίτλου σοβαρό και πληροφοριακό. Ειδικότερα, πρόκειται για έναν τίτλο στον οποίο εντοπίζεται ο σύνδεσμος «γιατί» και η χρήση του ερωτηματικού ως σημείου στίξης, μέσω του οποίου διατυπώνεται μια ρητορική/ ευθεία ερώτηση, εξασφαλίζοντας την προφορικότητα στον λόγο κι εκφράζοντας την απορία του γράφοντος για τις αιτίες που καθιστούν αδήριτη την ανάγκη της ιστοριογνωσίας. Η σύνταξη του ρήματος είναι ενεργητική, αξιοποιείται το α΄ πληθυντικό πρόσωπο και η υποτακτική έγκλιση («να μαθαίνουμε»). Έτσι, προσδίδεται διαλογικός τόνος, ζωντάνια, αμεσότητα, παραστατικότητα και οικειότητα στον λόγο. Επιπλέον,

εκφράζεται η καθολικότητα για την αναγκαιότητα της ιστορικής γνώσης, ενώ παράλληλα ο γράφων χτίζει μια γέφυρα επικοινωνίας με τον δέκτη. Μάλιστα, η γλώσσα χρησιμοποιείται με την κυριολεκτική/ αναφορική της λειτουργία. Έτσι, λοιπόν, ο συντάκτης από τον τίτλο ακόμη του κειμένου του προϋδεάζει τον αναγνώστη αναφορικά με την ανάγκη εκμάθησης της ιστορίας, κατορθώνει να κεντρίσει το ενδιαφέρον του δέκτη και να τον προβληματίσει σχετικά με το εξεταζόμενο θέμα.

β.

Ο Ρ. Αλβανός στο τέλος της πρώτης παραγράφου του **Κειμένου 1** παραθέτει σε ευθύ λόγο τον προβληματισμό και τις απόψεις των φοιτητών του («Γιατί, κύριε, να πρέπει... μέλλον»). Συγκεκριμένα, προκειμένου να τεκμηριώσει τη θέση του αναφορικά με το γεγονός ότι οι νέοι αδιαφορούν για τη γνώση της ιστορίας, θεωρώντας πως πρόκειται για κάτι παρωχημένο, δίχως χρησιμότητα για το σήμερα, παρεμβάλλει αυτούσια, με τη χρήση εισαγωγικών, τα λόγια των φοιτητών του. Ο ευθύς λόγος ενισχύει την αξιοπιστία των γραφομένων και καθιστά το ύφος του κειμένου οικείο, ζωντανό, άμεσο, παραστατικό και βιωματικό. Παράλληλα, αναδεικνύονται η προφορικότητα του λόγου και ο διαλογικός του τόνος.

Β3.

Ο τρόπος χρήσης της γλώσσας στο απόσπασμα του **Κειμένου 2** της Κικής Δημουλά («Για να επανέλθω... φωτογραφία σου») φανερώνει την πρόθεση της συγγραφέως να ευαισθητοποιήσει τον αναγνώστη σχετικά με τον ρόλο που διαδραματίζει η επέτειος στη διατήρηση της ιστορικής μνήμης. Επικαλείται το συναίσθημα του δέκτη, προκειμένου να τον πείσει για την ορθότητα των απόψεών της σχετικά με τη σημαντικότητα της επετείου. Συγκεκριμένα, προβαίνει σε χρήση του **α' ενικού προσώπου** (π.χ. «να επανέλθω», «ας πω», «να δώσω») με το οποίο εκφράζει με εξομολογητικό τόνο και βιωματική διάθεση την προσέγγιση της επετείου από την ίδια ως γήινου και ρεαλιστικού στοιχείου που συνδέει το παρελθόν με το παρόν. Επίσης, με τη χρήση αυτού του ρηματικού προσώπου προσδίδει αμεσότητα, ζωντάνια, παραστατικότητα και οικειότητα στο ύφος του λόγου της. Παράλληλα, κυριαρχεί η **συνυποδηλωτική λειτουργία της γλώσσας**, με τη χρήση πολλών **μεταφορών** π.χ. «είναι ένα δωρεάν μεταφορικό μέσον με το οποίο μεταφέρεται το πολυπληθές παρελθόν εδώ στο παρόν». Εξασφαλίζοντας την παραστατικότητα του νοήματος, η ομιλήτρια παρουσιάζει την επέτειο ως ένα δωρεάν μέσο μεταφοράς των ηρώων και των γεγονότων του παρελθόντος στο παρόν, που βοηθούν τις μνήμες να ξαναζωντανέψουν και τους συγχρόνους να γίνουν κοινωνοί του παρελθόντος. Ταυτόχρονα, η μεταφορά αυτή προσδίδει στον λόγο έντονη δύναμη κι εκφραστικότητα, αισθητοποιώντας τον λειτουργικό ρόλο της επετείου στο σύγχρονο «γίγνεσθαι». Τέλος, αξιοποιεί ως **σχολιαστικό σημείο στίξης τα αποσιωπητικά** («αυτές κι αν δεν θέλουν να ξεχαστούν...»), με τα οποία

δηλώνεται πως οι επέτειοι δε σχετίζονται αποκλειστικά με χαρμόсуνα γεγονότα αλλά και με απώλειες, οι οποίες δε «θέλουν» -και δεν πρέπει- να σβηστούν από τη μνήμη των συγχρόνων. Προκαλείται, έτσι, συναισθηματική φόρτιση και συγκίνηση στον δέκτη, αναφορικά με την ευθύνη που έχει για τη διατήρηση της ιστορικής μνήμης.

Σημείωση → Επιπρόσθετα γλωσσικά στοιχεία προς αξιοποίηση:

- συναισθηματικά φορτισμένες λέξεις/ φράσεις π.χ. «βαθύ πατριωτισμό»,
- προσωποποίηση π.χ. «οι απώλειες έχουν τα γενέθλιά τους»,
- α΄ πληθυντικό πρόσωπο («οι γονείς μας»),
- αναδίπλωση/ επανάληψη π.χ. «γενέθλια»,
- εικονοπλαστικός λόγος π.χ. «δάφνινο στεφάνι στον άγνωστο στρατιώτη».
- αντίθεση π.χ. «Και σε χαρές, και σε απώλειες»,
- ασύνδετο σχήμα π.χ. «Τιμά τους ήρωες, συντονίζει τον ηρωισμό με το βηματισμό της σημαίας, παρελαύνουν οι Θερμοπύλες».

Θέμα Γ

Γ1.

Στο απόσπασμα αναδεικνύεται η σύνδεσή μας με το παρελθόν και την παράδοση μέσω αντικειμένων του λαϊκού πολιτισμού. Ειδικότερα, το ταγάρι αποτελεί ένα αντικείμενο που περνά από γενιά σε γενιά στην οικογένεια της αφηγήτριας. Έτσι, λειτουργεί ως ένα είδος οικογενειακού κειμηλίου με μεγάλη συναισθηματική αξία αναδεικνύοντας τους δεσμούς και τα βιώματα τριών γενεών.

Η αφηγήτρια με την **πρωτοπρόσωπη αφήγηση** (π.χ. «θα σας πω», «βρήκα») αναλαμβάνει με βιωματικό και άμεσο τρόπο να διηγηθεί την «ιστορία» του ταγαριού, το οποίο φέρνει κάθε μέλος της οικογένειας σε επαφή με το προσωπικό του παρελθόν. Αυτό άλλοτε ανακαλείται με συγκίνηση, όπως φαίνεται από το σχόλιο της γιαγιάς σε **ευθύ λόγο** («πράγματα για μια ζωή») αλλά κι από την **αναδρομική αφήγηση** για τα νυχτέρια («μου διηγήθηκε... φως του λυχναριού»). άλλοτε το παρελθόν απωθείται, όπως συμβαίνει με τη μητέρα, η οποία αισθάνεται άβολα, στοιχείο που αναδεικνύεται από τη **μεταφορά** («ήθελε προφανώς να το ξεφορτωθεί») και από την **εικόνα** του «καταχωνιασμένου» σε μια παλιά κασέλα ταγαριού. Το ταγάρι ενδεχομένως να της θυμίζει πόσο πολύ απέχει ως ώριμη πλέον από τις αντικομφορμιστικές και προοδευτικές αντιλήψεις που ενστερνιζόταν ως φοιτήτρια. Έτσι, καθίσταται φανερό πως το ταγάρι όχι μόνο διατηρεί τους οικογενειακούς δεσμούς, αλλά διασώζει και στοιχεία του πολιτισμού, της καθημερινής ζωής και του ευρύτερου πλαισίου αξιών που χαρακτηρίζουν κάθε εποχή.

Σημείωση: ως κειμενικός δείκτης θα μπορούσε να αξιοποιηθεί και η **περιγραφή** («Ήταν βαμμένο με φυτικές βαφές... λαμπερά σχέδια»).

Προσωπική θέση → α΄ εκδοχή:

Αν ήμουν στη θέση της αφηγήτριας, θα κρατούσα το ταγάρι, καθώς θα με γέμιζε συγκίνηση το γεγονός ότι ήμουν ο πιο πρόσφατος κρίκος της οικογενειακής αλυσίδας που το έχει στη διάθεσή του. Ίσως και να το χρησιμοποιούσα στην καθημερινότητά μου, αν ήταν σε καλή κατάσταση. Θεωρώ τα οικογενειακά κειμήλια πολύτιμη πηγή πληροφοριών για παλαιότερες εποχές κι αναπόσπαστο τμήμα της οικογενειακής και προσωπικής ταυτότητας. Μάλιστα, σε μια εποχή όπου κυριαρχούν η χρησιμοθηρία και η μαζοποίηση, το να διατηρεί κανείς την επιθυμία για επαφή με τις οικογενειακές ρίζες και την παράδοση είναι ο καλύτερος τρόπος αντίστασης στη σύνθλιψη της ατομικότητας και στη συρρίκνωση των πνευματικών αξιών που χαρακτηρίζουν τον σύγχρονο άνθρωπο.

Προσωπική θέση → β΄ εκδοχή:

Αν έβρισκα κι εγώ το ταγάρι, ενδεχομένως να μην το κρατούσα. Θεωρώ ότι η διαφύλαξη του ταγαριού δεν είναι απαραίτητη για την επαφή μου με το παρελθόν, καθώς αποτελεί μία έκφανση προσκόλλησης σε αυτό. Το συγκεκριμένο αντικείμενο δεν μπορεί να είναι λειτουργικό ως στοιχείο ένδυσης σήμερα και γενικότερα αντιμετωπίζω με επιφύλαξη την τάση να αναπτύσσουμε συναισθηματικούς δεσμούς με απλά, καθημερινά, υλικά αντικείμενα. Την τάση αυτή τη θεωρώ αναχρονιστική κι αντιφατική σε σχέση με τον σύγχρονο τρόπο ζωής με τις ραγδαίες εξελίξεις, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι απορρίπτω την αξία της ιστορικής μνήμης και τον σεβασμό στην παράδοση.

Θέμα Δ

Δ1. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Επικοινωνιακό Πλαίσιο:

Πρόκειται για **άρθρο** που δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα του σχολείου.

Τεχνικά χαρακτηριστικά άρθρου:

- τίτλος (προϊδεαστικός του περιεχομένου),
- αφορμή από την άποψη του συγγραφέα ότι: *«Αξίζει να μαθαίνουμε για αυτούς τους νεκρούς. Αξίζει να γνωρίζουμε τι έκαναν, πώς σκέφτονταν, πώς ζούσαν»* και σύνδεση με την επικαιρότητα.
- χρήση α΄ και γ΄ προσώπου (ενικού και πληθυντικού).

Πρόλογος

Στον πρόλογο χρειάζεται, μετά την αφόρμηση, να γίνει μια ομαλή εισαγωγή στο θέμα και να αξιοποιηθούν τα δοθέντα κείμενα. Θα μπορούσε να γίνει μια αναφορά **στη γενικότερη αξία της παιδείας** (παραγωγικός πρόλογος), ώστε στη συνέχεια να υπάρξει μετάβαση στο ειδικότερο θέμα, που είναι η ιστορική γνώση. Εναλλακτικά υπάρχει δυνατότητα να αναδειχθεί με αντιθετικό τρόπο η **έμφαση που δίνεται στην ωφελμιστική προσέγγιση** της γνώσης στη σύγχρονη εποχή (αντιθετικός πρόλογος), ώστε μετά να διαφανεί η ανάγκη για τη βιωματική επαφή με την ιστορία. Στο τέλος του προλόγου **χρειάζεται να αναφερθούν τα ζητούμενα**.

Α΄ ζητούμενο: Αξία της ιστορικής γνώσης

- Αναπτύσσεται η φιλοπατρία και συνάμα καλλιεργείται πνεύμα υγιούς διεθνισμού, ενώ τα άτομα διαμορφώνουν πολυπολιτισμική συνείδηση.
- Η ιστορική γνώση έχει διδακτικό ρόλο, καθώς συμβάλλει στη συνειδητοποίηση της αξίας της ειρήνης, στην αποφυγή του πολέμου, στον περιορισμό των πολεμικών εξοπλισμών και στη σφυρηλάτηση αντιμιλιταριστικού πνεύματος.
- Προσφέρονται διδάγματα μέσα από την αξιολόγηση των επιπτώσεων του φανατισμού, του μίσους και του πνευματικού σκοταδισμού, ώστε να αποφεύγονται λάθη του παρελθόντος. Έτσι, καλλιεργούνται κοινωνικές αξίες κι αρετές κι ενδυναμώνεται το αίσθημα για κοινωνική δικαιοσύνη.
- Η ιστορική μνήμη διδάσκει την αξία του διαλόγου, συνδέει τα άτομα και τα έθνη, καλλιεργεί πνεύμα συνεργασίας, ενότητας κι ομοψυχίας των ανθρώπων.
- Έρχονται σε επικοινωνία οι λαοί, καθώς αποκαλύπτεται η κοινή πορεία των εθνών και η ισότιμη συνεισφορά τους στον ανθρώπινο πολιτισμό. Έτσι, ο πολίτης διαμορφώνει οικουμενική συνείδηση.
- Διευρύνονται οι πνευματικοί ορίζοντες του ανθρώπου, καθώς απελευθερώνεται από προκαταλήψεις, ρατσιστικές κι αναχρονιστικές αντιλήψεις. Ο πολίτης αναπτύσσει αντιστάσεις στην παραπληροφόρηση, στην προπαγάνδα και στον λαϊκισμό.
- Διαμορφώνονται προσωπικότητες που εμφορούνται από ανθρωπιστικές αρχές κι αξίες, χαρακτηρίζονται από ανεκτικότητα κι απεμπλοούν τη μισαλλοδοξία στην προσέγγιση του διαφορετικού. Έτσι, καλλιεργείται ο αλληλοσεβασμός και η φιλανθρωπία.
- Περιορίζεται ο ατομικισμός, καθώς κάθε άνθρωπος συνειδητοποιεί το χρέος και την ευθύνη του (ατομική και κοινωνική) απέναντι στις επόμενες γενιές. Έτσι, διαμορφώνει κοινωνική και πολιτική συνείδηση κι ενεργοποιείται για την αντιμετώπιση των σύγχρονων προβλημάτων (ανεργία, πείνα στον Τρίτο κόσμο, κ.ά.) συμμετέχοντας ενεργά στα κοινά.
- Διδάσκεται ο σύγχρονος κόσμος την αξία των νόμων και των κοινωνικών θεσμών κι έτσι μπορούν να εκλείψουν ή να περιοριστούν νοσηρά κοινωνικά

φαινόμενα. Με αυτό τον τρόπο οι πολίτες διαμορφώνουν δημοκρατική συνείδηση.

- Αντλούνται πρότυπα που ευνοούν την αυτοκριτική, προάγουν την αυτογνωσία και εμπνέουν για ανάληψη δημιουργικών πρωτοβουλιών.

Β΄ ζητούμενο: Βιωματικοί τρόποι καλλιέργειας του ενδιαφέροντος των νέων για το ιστορικό παρελθόν

Το ιστορικό ενδιαφέρον μπορεί να καλλιεργηθεί τόσο στο πλαίσιο γόνιμης αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου από κάθε νέο όσο και μέσα από δράσεις του σχολείου, της πολιτείας και της οικογένειας, που παρέχουν αντίστοιχα ερεθίσματα στη σύγχρονη νεολαία:

- Επαφή με τα μνημεία και τους αρχαιολογικούς χώρους μέσω της συμμετοχής σε εκπαιδευτικές εκδρομές αλλά και του περιηγητισμού. Μάλιστα, είναι απαραίτητη η μεθοδικότερη προετοιμασία κι οργάνωση αυτών των εκπαιδευτικών εκδρομών και των επισκέψεων, ώστε οι τέτοιου είδους δράσεις να απαλλαγούν από τον τυποποιημένο τουριστικό χαρακτήρα και να λάβουν τη μορφή περιήγησης.
- Προαγωγή της αυτενέργειας των μαθητών σχετικά με την ανάδειξη των ιστορικών εκθεμάτων μέσω της ανάληψης του ρόλου του ξεναγού.
- Συμμετοχή των μαθητών σε πολιτιστικές ανταλλαγές με χώρες- μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για να αναπτυχθεί πνεύμα σεβασμού προς τον πολιτισμό κάθε έθνους.
- Στο πλαίσιο της διδασκαλίας της Ιστορίας, απαλλαγμένης από τον σύγχρονο εξετασιοκεντρικό και χρησιμοθηρικό χαρακτήρα της, χρειάζεται να ενθαρρυνθεί η εκπόνηση ομαδικών εργασιών από τους μαθητές με την πραγματοποίηση αυτοψίας ως μεθόδου προσέγγισης του ιστορικού παρελθόντος.
- Αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών: εικονική περιήγηση σε ψηφιακές συλλογές, προβολή φωτογραφιών, ντοκιμαντέρ, ψηφιακών χαρτών, ψηφιακών αναπαραστάσεων κι αναζήτηση οπτικοακουστικού υλικού για ιστορικά γεγονότα.
- Επίσκεψη σε φορείς που διαθέτουν ιστορικά αρχεία για την άμεση διερεύνηση των πηγών των ιστορικών γεγονότων αλλά και αξιοποίηση των ψηφιακών αρχείων.
- Προώθηση της δράσης «Υιοθετώ ένα μνημείο» από τις σχολικές κοινότητες, ώστε να προαχθεί η ευαισθητοποίηση των νέων για τη διαφύλαξη των τοπικών μνημείων.
- Απόκτηση μουσειακής παιδείας για την ανάπτυξη της ικανότητας των νέων να αποτιμούν τα μουσειακά εκθέματα κι επίσκεψη σε λαογραφικά μουσεία για τη βιωματική σύνδεση με τον λαϊκό πολιτισμό.
- Συμμετοχή σε ομίλους ιστορίας και πολιτιστικούς συλλόγους που προωθούν την επαφή με την παράδοση και τα μουσικά ακούσματά της.

Στόχος είναι η διαμόρφωση ιστορικής συνείδησης μέσω της διαφύλαξης της ιστορικής μνήμης.

- Παρακολούθηση κινηματογραφικών ταινιών με ιστορικό περιεχόμενο αναφορικά με την εθνική και παγκόσμια ιστορία.
- Διοργάνωση θεατρικών παραστάσεων με δραματοποίηση ιστοριών.
- Ανάγνωση τόσο επιστημονικών όσο και λογοτεχνικών κειμένων που έχουν ως επίκεντρο ιστορικά γεγονότα.
- Αξιοποίηση προφορικών αφηγήσεων και μαρτυριών.

Επίλογος

Συνόψιση των παραπάνω χωρίς επαναλήψεις. Αναφορά στην αναγκαιότητα να δοθεί έμφαση στην ανθρωπιστική παιδεία, τμήμα της οποίας συνιστά και η ουσιαστική επαφή με την ιστορική γνώση, μέσω πρωτοβουλιών κι ενασχολήσεων των ίδιων των νέων καθώς και μέσω της αρωγής των φορέων αγωγής.